

Šlechtění masných plemen skotu v Bosně

V rámci Zahraniční rozvojové spolupráce České republiky je v Bosně a Hercegovině realizován projekt zaměřený na šlechtění masných plemen skotu. Projekt byl zahájen v roce 2013 a jeho ukončení je plánováno na podzim 2015. Role realizátora projektu se ujala Česká zemědělská univerzita v Praze, konkrétně katedra speciální zootechniky. Cílem projektu je podpora produkce hovězího masa v zemi, kde konflikt z počátku devadesátých let ještě dnes ovlivňuje nejen vztahy mezi místními lidmi, ale i fungování státu a vztahy se sousedními zeměmi.

Po skončení války v Jugoslávii došlo postupně ke vzniku sedmi států. Jedním z nich je Bosna a Hercegovina, země oplývající divokou přírodou, těžko přístupnými horami a soutěskami se zurčícími tyrkysově modrými potoky. Ve většině venkovských oblastí nalezneme pouze omezené plochy zemědělské půdy, a i ty se často nachází ve vysokých nadmořských výškách nebo až po překonání těžko přístupného terénu. Obyvatelstvo zde žije jak v pohodlí měst, tak i v podmínkách drsného a divokého venkova. Bosna a Hercegovina je také zemí, kde jsou mezilidské vztahy dodnes silně ovlivněny válečným konfliktem z devadesátých let a přítomností tří většinových národ-

▶ Limousinské byky chovatele Šarace využívají další bosensští chovatelé v plemenitbě

nostních skupin (Bosňáci, Srbové a Chorvaté).

Území Bosny a Hercegoviny bylo základě Daytonské mírové dohody děleno na dvě samosprávné jedné entity (Republika srbská – RS, Federace Bosny a Hercegoviny – I) disponující vlastními ministerstvy a zákony. Není těžké si představit takové uspořádání vede k rozříštění a nejednotnosti zákonů. A to se týká i oblasti chovu skotu, která v podstatě není nijak regulována.

Nám, jako občanům žijícím v zemi, kde máme více předpisů pro zemědělství než hrbolů na dálnici D1, se tato situace může zdát výhodná. Nicméně je potřeba si uvědomit, že v takov

Jalovice z ČR si zvykají na svůj nový domov v Kalinovicu. Jsou ustajeny v provizorní stáji

existuje velký prostor pro ví a klientelismus a naopak zený až nulový prostor pro ýchkoli dotaci (byť je minisvých rozpočtech mají) či ůnkčních chovatelských ich podporu, tedy kroky chovatelům další růst a rozdně i podporující konkurenst na mezinárodním trhu. ědělec zde tedy hospodaří ů, obvykle podle tradičních většinou bez podpory státu. farem, ať už zaměřených na asa nebo mléka, je zde ikrovnu.

u, že spotřeba hovězího ně a Hercegovině převyšurodukcí, není zájem chovazvoje žádnou science ficv podstatě důvody, které u rozvojovou agenturu i podpoře projektu, jehož na stávajícího stavu ich.

Realizace projektu

pod vedením doc. Ludka lo konce roku 2013 stihl

seznámit se základními podmínkami pro chov skotu, se správním prostředím a s předpisy aktuálně platnými v obou entitách. Ve spolupráci s entitními ministerstvy byli vybráni chovatelé, kteří projevili zájem o spolupráci v oblasti rozvoje systému šlechtění masných plemen skotu. A v následujícím roce byla v obou entitách založena příslušná chovatelská sdružení. Pro jejich členy byla v průběhu roku uspořádána řada školení se zaměřením jak na genetiku, šlechtění a reprodukci skotu, tak i na management stáda, výživu, zoohygienu a prevenci chorob skotu.

Pro pracovníky ministerstev pak byla uspořádána série školení zabývajících se legislativou EU v oblasti chovu hospodářských zvířat, kdy jako vzor byly použity i zákony a vyhlášky platné v ČR. Největší důraz byl samozřejmě kladen na předpisy v oblasti plemenářství, označování a registrace hospodářských zvířat. Bylo povzbuzující vidět, že zejména v RS byl o tato školení velký zájem a došlo i na mezielitní schůzky, jejichž cílem bylo koordinovat aktivity obou ministerstev v oblasti formulace zákonů a vyhlášek. V průběhu roku dokonce došlo v Srbsku k úpravě stá-

vajícího zákona o chovu tak, aby se více přiblížil předpisům EU.

Silnou motivací pro změny je vidina možnosti čerpat dotace z fondů. Novela zákona byla parlamentem RS schválena i přes silnou veterinární lobby. Tato novela například umožňuje chovatelům označovat skot samostatně, což směli předtím provádět pouze veterinární lékaři a technici.

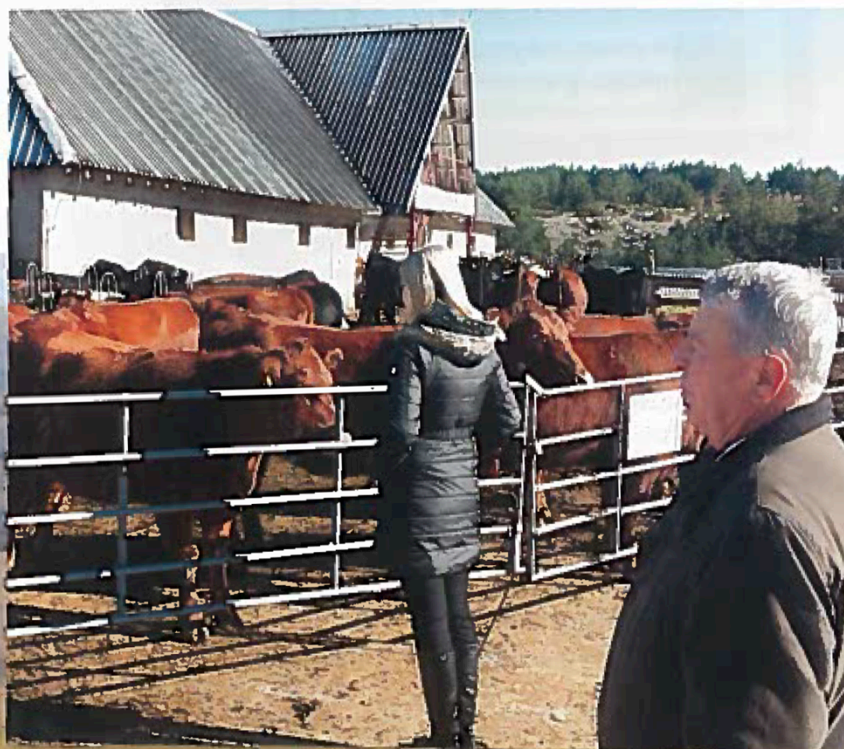
Reprocentrum, nebo šlechtění u chovatele?

Rozhodnutí o tom, zda šlechtění v začátcích centralizovat v jednom podniku se státním podílem, tzv. reprocentru či ho realizovat prostřednictvím podpory jednotlivých chovatelů, bylo pro Českou rozvojovou agenturu při formulaci projektu jistě nelehké. Při tomto rozhodování hrála roli připravenost obou entit na provozování reprocentra,

zejména dostupnost vhodných objektů a pozemků a vyjasněná vlastnická práva k nim. Nakonec bylo na základě místních podmínek, možnosti spolufinancování ze strany entitních ministerstev a prostředí rozhodnuto, že v Republice srbské bude šlechtění centralizováno formou reprocentra a ve Federaci Bosny a Hercegoviny prostřednictvím jednotlivých chovatelů. Podmínkou pro podporu bylo samozřejmě vytvoření chovatelských sdružení a formulace pravidel pro šlechtění, selekci a vedení plemenných knih, což bylo rovněž součástí projektu.

Reprocentrum v Kalinoviku

V RS je budováno reprocentrum v obci Kalinovik, kde Ministerstvo zemědělství RS pronajalo družstvu prostory bývalého ovčína a zajistilo finanční prostředky na jeho rekon-

Kontr ola jalovic v Kalinoviku

strukci. Od původního plánu zrekonstruovat prostory ovčína na zimoviště pro masný skot však bylo po intervenci ze strany ČZU odstoupeno pro jeho nevhodnost. Nové plány byly vypracovány firmou Agromont Vimperk a na místě tak vznikne moderní vzdušná stáj. V těchto dnech byla zahájena stavba s celkovým rozpočtem asi 12,5 milionu Kč, plně hrazených Ministerstvem zemědělství RS. Provozem reprocetra se bude zabývat družstvo PZ Gvozno, které vzniklo v rámci projektu.

Samotná obec Kalinovik leží v nadmořské výšce přes 1000 m, kde se průměrné měsíční teploty pohybují od -2 do 17 °C, nicméně v létě i v zimě se vyskytují extrémní teploty. Terén je v této oblasti kopcovitý a kamenitý. V důsledku toho jsou zde omezené možnosti pastvy a zdroje krmiv, kdy zejména obiloviny budou muset být dokupovány. Do těchto podmínek proto bylo vybráno plemeno aberdeen angus vynikající, ve srovnání s ostatními intenzivními masnými plemeny, svou odolností a nenáročností. V provizorní stáji v Kalinoviku se v současnosti zabydluje 60 březích jalovic tohoto plemene, které byly dodány v rámci projektu.

Družstvo začalo hospodařit na 110 hektarech vhodných pro sklizeň sena a ovsu, které má v pronájmu od státu. Není bez zajímavosti, že tyto pozemky před válkou využívala Zemědělská univerzita ve Východním Sarajevu pro pokusy s pěstováním obilnin ve vysokých nadmořských výškách. K obhospodařování luk a pastvin dostalo družstvo základní mechanizaci, kterou využívá pro tvorbu zásob sena, rovněž z programu Zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

► Do ZD Luke nedaleko Laktaši byly dodány jalovice limousin

Chovatelské podmínky v FBiH

Chovatelé z FBiH, kteří projeví zájem o šlechtění masných plemen skotu, hospodaří v různých podmínkách, od nadmořské výšky zhruba 300 m v oblastech u Mostaru a Prozoru až do nadmořské výšky asi 900 m v oblasti Tomislavgradu. Většina z nich vlastní od 30 kusů krav, najdou se však mezi nimi i velkochovatelé s chovy čítajícími několik set krav. V případě velkých chovů jde většinou o chovatele plemen aberdeen angus a limousin, malí farmáři vlastní většinou skot různých plemen a jejich křížence.

Na základě seznámení s chovatelskými podmínkami v FBiH můžeme říci, že typickou tendencí v Bosně a Hercegovině je budovat nízké a tmavé stáje, úroveň zoohygiény v chovech je nízká. Kvalita krmiv je však překvapivě dobrá. Tradičním způsobem pastvy je zavírání skotu (doje-

ného i nedojeného) na noc a oddělování telat od matek v průběhu dne, kdy jsou matky vyhnány na pastvinu a telata ponechána na farmě. Vzhledem k přítomnosti medvědů a vlků v těsné blízkosti některých farem však jde o praxi, která minimalizuje ztráty telat. Jiné oddělování jednotlivých kategorií v podstatě neexistuje a v mnoha chovech jsou jalovičky připuštěny býkem bezprostředně po dosažení pohlavní dospělosti. Inseminace je obvykle dostupná, chovatel ale většinou nemá možnost výběru býka a často ani plemene. Proto ji chovatelé příliš nevyužívají.

Odstoupení FBiH od projektu

Po volbách do parlamentu, které proběhly na podzim 2014, došlo k změně na postu ministra zeměděl-

ství FBiH, který obsadil Šemsudin Dedić. Ten se, na základě afér spojených se jménem jeho předchůdce, rozhodl nespolupracovat s původně založeným družstvem a následně i odstoupil od pokračování projektu. Z toho důvodu byla zrušena plánovaná dodávka jalovic do FBiH. Ty byly nakonec dodány do RS, kde se do projektu zapojila dvě nová družstva, jmenovitě ZD Luke a ZD Ratkovovo. Jejich členové tak v současnosti procházejí sérií školení zaměřených na management chovu skotu, šlechtění, výživu a reprodukci. ■

Ing. Zuzana Binik
Natural, spol. s r. o.

Ing. Martina Doležalová
ČZU v Praze
Foto autorky

V oblasti Třeskavice (nedaleko Kalinoviku) probíhaly za války intenzivní boje. Oblast prošla odminováním a dnes slouží pro sklizeň sena a pastvu skotu. Nadmořská výška zde dosahuje i 1300 m

